

Proefschrift Betekenisvol leven in de buurt

“Ouderen willen wederkerige relaties opbouwen”

Tekst: **Mariëlle Cuijpers**

Het hart van gezondheidswetenschapper, docent en onderzoeker Susan Hupkens ligt bij onderzoeksvragen uit de praktijk. Ze werkt bij Kenniscentrum Zorginnovatie en de opleiding Verpleegkunde aan de Hogeschool Rotterdam. Eind april promoveerde ze op het proefschrift ‘Betekenisvol leven in de buurt’. Ze sprak diepgaand met ouderen over zingeving.

Rond 2015 veranderde het zorgstelsel. Veel meer ouderen bleven thuis wonen met zorg. De onderzoeksvraag ontstond in die periode. Susan licht toe: “De hoofdtaak van thuiszorgmedewerkers bestaat uit het bieden van fysieke zorg. Regelmatig stonden ze echter met de mond vol tanden bij vragen over zingeving. Hoe reageer je als een cliënt zegt: ‘Laat mij vandaag maar in bed liggen’? Een thuiszorgmedewerker trok aan de bel bij een geestelijk verzorger: Hoe maak ik zingeving bespreekbaar? Vanuit deze vraag ontstond een educatieproject waarbij mijn onderzoek ‘meeliep’.

In een vergelijking van bestaande publicaties over zingeving en met wat ouderen haar in interviews vertelden, vond Susan nieuwe kennis: “Bijvoorbeeld dat ook relaties met dieren zin geven aan het leven, evenals iemands thuis en de omgeving. Ouderen willen wederkerige relaties opbouwen met bij voorkeur vaste thuiszorgmedewerkers. Ze willen dat de medewerkers

hen zien als gelijkwaardig mens. Ouderen vinden vooral dagelijkse zingeving belangrijk en doen veel om zin in het leven te behouden.”

Zingeving als rivier

Susan gebruikt het beeld van een stromende rivier om zingeving uit te leggen. “Ouderen gaven aan dat ze zingeving een veranderlijk en beweeglijk begrip vinden. In zingeving gaat het ook vaak over bronnen. Een rivier roept vragen op als: Waar komt de rivier vandaan? Waar stroomt het water naartoe? Hoe vindt de rivier zijn weg bij obstakels in het water? Iedereen ziet weer iets anders in het beeld van de rivier er vertelt er een eigen verhaal over.”

Het onderwerp zingeving past bij de visie op zorg van Susan. “Het perspectief van de cliënt dient voorrang te krijgen in de zorg. In deze tijd gaat het veel over regels en structuren. Dat roept de behoefte op om meer te

“Ouderen willen dat thuiszorgmedewerkers hen als gelijkwaardig mens zien”

Susan Hupkens: “Het perspectief van de cliënt dient voorrang te krijgen in de zorg.”

denken vanuit de mens. Zingeving geeft daar verdieping aan. Het gaat om wat echt belangrijk is en dat gaat verder dan wat iemand gelukkig maakt.

De thuiszorg biedt veel aanknopingspunten voor dagelijkse zingeving. Met de juiste blik kunnen medewerkers signaleren wat iemand belangrijk vindt. Ogenschijnlijk kleine dingen - zoals eerst je jas uitdoen voordat je aan je zorgtaak begint - maken al dat een cliënt zich als een gelijkwaardig mens behandeld voelt en dat is belangrijk voor zingeving.”

Met het oog van het hart

In het educatieproject gebruikten geestelijk verzorgers de bevindingen van Susan over wat ouderen belangrijk vinden. Ze pasten de educatie steeds aan op basis van inzichten uit het onderzoek. “Thuiszorgzorgmedewerkers raakten meer vertrouwd met zingeving door coaching van geestelijk verzorgers. Ze leerden meer ‘met het oog van het hart’ kijken naar cliënten in plaats van met een registrerende blik. Ze beseffen nu bijvoorbeeld beter hoe groot de invloed van hun korte bezoek is op de dag van een cliënt.”

Door dit promotieonderzoek kon Susan zich lange tijd verdiepen in zingeving en ouderen. “In de grondigheid van het onderzoek zit voor mij de waarde. Ik vind het ook erg belangrijk dat praktijkgericht onderzoek terugkomt bij mensen voor wie je het doet: de ouderen en de professionals. Tijdens de coronacrisis werd zingeving

als thema belangrijker. Voor ouderen was de thuiszorgmedewerker vaak nog het enige contact dat ze hadden. Op basis van de kennis uit het onderzoek maakten we een folder met praktische tips voor thuiszorgmedewerkers over omgaan met zingeving.”

Productiedwang verkleint ruimte voor zingeving

Het onderzoek liet ook zien dat productiedwang in een zorgorganisatie de aandacht weghaalt bij het werken vanuit het perspectief van de cliënt. “Wanneer medewerkers zich vooral moeten richten op het behalen van managementdoelen, geven ze minder ruimte aan zingeving tijdens de zorg.”

Het promotieonderzoek toont dat zingeving behoeften van ouderen breder zijn dan praten over zingeving. Susan voert nu vervolgonderzoek uit via het project Linking-Zin. “We weten wat ouderen belangrijk vinden, nu onderzoeken we welke ondersteuning daarbij past. Welke initiatieven zijn er, hoe werken deze samen en hoe realiseer je diversiteit in het aanbod?”

De Hogeschool Rotterdam stelt alle kennis uit het onderzoek beschikbaar.

Zie: www.loc.nl/coaching-gv

Mariëlle Cuijpers heeft een adviespraktijk in zingeving en levensvragen.